

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Уставни основ за доношење закона

Уставни основ за доношење Закона о архивској грађи и архивској делатности садржан је у одредбама члана 97. тачка 10. Устава Републике Србије, којим је прописано да Република Србија, поред осталог, уређује и обезбеђује систем у области културе и заштите културних добара.

II. Разлози за доношење закона

Република Србија је једна од ретких земаља у свету која нема закон којим је свеобухватно уређена заштита архивске грађе, као изузетно важног сегмента културног наслеђа, и организација и функционисање архивске делатности. Законом о културним добрима („Службени гласник РС”, бр. 71/94, 52/11 – др. закони и 99/11- др. закон), као основним извором права за ову материју, уређује се заштита свих врста културних добара (споменици културе, просторне културно-историјске целине, археолошка налазишта и знаменита места – непокретна културна добра; уметничко-историјска дела, архивска грађа, филмска грађа и стара и ретка књига – покретна културна добра) што овај закон чини непрегледним и обимним а истовремено недовољно прецизним, посматрано са становишта оних који се старају о заштити одређене врсте културног добра.

Закон о културним добрима је усвојен 1994. године и осим терминолошке застарелости, одредбе овог закона не уређују веома важна питања која се односе на: архивску грађу која изворно настаје у електронском облику, односно обавезе стваралаца и ималаца архивске грађе и документарног материјала у електронском облику; евиденцију стваралаца и ималаца архивске грађе (активних и престалих са радом); архивску грађу правних субјеката који су до поступка приватизације били у друштвеној или државној својини; специјалне и приватне архиве; матичност архива; стручна архивска звања и бројна друга питања. Уколико имамо у виду значај архивске грађе, не само за историју, науку и културу већ и за задовољавање потреба грађана који на основу података из архивске грађе остварују одређена права, неопходно је хитно уређивање ове материје у циљу очувања овог културног добра.

- Проблеми које закон треба да реши

С обзиром на то да већина архива у Републици Србији обавља своју делатност у веома тешким условима, са недовољним простором за смештај архивске грађе, недостатком стручног кадра, застарелом опремом и проблемима финансирања, доношењем закона о архивској грађи и архивској делатности ће бити створене институционалне основе за обезбеђивање услова неопходних за обављање делатности заштите архивске грађе и равномеран развој архива. Највећи број архива због проблема у вези са недовољним финансирањем од стране локалних самоуправа није у могућности да на одговарајући начин обавља своју редовну делатност а при том је и број запослених у архивима, упркос повећању обима послова услед доношења бројних нових закона (Закон о рехабилитацији, Закон о враћању одузете имовине и обештећењу...), константно

смањиван па су поједини архиви доведени на ивицу издрживости. Недостатак простора за пријем архивске грађе је међу водећим проблемима који директно утиче на пропадање грађе јер услови у којима се налази код стваралаца често нису одговарајући.

Осим тога, садашњи законски оквир је делимично застарео и не уређује бројна питања која су од значаја за рад архива. Законско уређивање обавеза стваралаца и ималаца архивске грађе и документарног материјала у електронском облику, евиденцију стваралаца и ималаца архивске грађе (активних и престалих са радом), архивском грађом код правних субјеката који су до поступка приватизације били у друштвеној или државној својини и бројна друга питања су потребна у циљу очувања и заштите велике количине веома значајне архивске грађе. Неопходно је уредити и стандардизацију у области информacionих система са становишта захтева за управљање електронским документима који су од посебног значаја за науку и културу како би била осигурана њихова употребљивост. При том се мора имати у виду питање трајности медија за чување електронских докумената, различити формати докумената, опреме за стварање и управљање електронским записима те константна еволуција информacionих технологија. У том смислу потребно је уредити поступке и процедуре које ће омогућити очување ове врсте културног наслеђа у свим облицима у којима настаје и превазилажење наведених изазова.

- Циљеви који се доношењем закона постижу

1. Стварање законског оквира који ће обезбедити потпуну заштиту и очување архивске грађе, без обзира на облик у којем настаје и где се налази један је од основних циљева који ће се постићи доношењем овог закона. Уређивање ове материје законом ће утицати и на развој свести о важности очувања архивске грађе за будуће генерације, односно свести да се најважнији документи морају заштитити од уништења јер архивски документ представља својеврсно материјално сведочанство о постојању, организацији и функционисању државе и друштва, из чега произилази и значај који ова врста докумената има за науку и културу, као и за грађане који на основу података из архивске грађе остварују одређена права.

2. Утврђивање Архивског фонда Републике Србије, као дела националног и светског културног наслеђа, као и његова допуна документима који представљају део културног наслеђа Републике Србије а налазе се ван њене територије, као и документима и копијама докумената страних извора који се односе на историју Србије и српског народа.

3. Заокруживање правне регулативе која се односи на архивску грађу изворно насталу у електронском облику и то на начин који ће гарантовати њено „преживљавање“ кроз време, односно очување података које она садржи.

4. Уређивање рокова доступности, услова и начина коришћења архивске грађе.

5. Побољшање услова за рад архива како би могли да: преузимају архивску грађу са подручја своје надлежности, регистратурски је среде и архивистички обраде, микрофилмују и дигитализују, оштећену грађу конзервирају и рестаурирају, односно како би могли да обављају своју делатност.

6. Јасно дефинисање обавеза оснивача архива.

7. Регулисање матичне функције архива.

8. Уређивање стручних звања у архивској струци.

9. Пооштравање казнене политике које ће допринети заштити и очувању архивске грађе.

- Разматране могућности да се проблем реши и без доношења прописа

У току анализе разматрано је неколико релевантних могућности:

1) status quo - недоношење Закона о архивској грађи и архивској делатности, односно немењање важећег Закона о културним добрима,

2) измене односно допуне Закона о културним добрима којим би се извршила корекција дела уочених проблема или

3) доношење новог закона који би у потпуности регулисао ову област.

Прва опција није одржива из разлога што више није могуће постојећим правним оквиром обезбедити потпуну заштиту и очување архивске грађе (нарочито архивске грађе која настаје у електронском облику).

Друга опција би подразумевала измене и допуне Закона о културним добрима у погледу низа питања које тај закон недовољно или уопште не регулише. Ово не би било добро решење имајући у виду обим потребних измена, односно допуна, као и чињеницу да Закон о културним добрима не уређује само заштиту архивске грађе него и заштиту других врста културних добара, те је из наведених разлога целисходније доношење новог закона који би у потпуности регулисао област заштите архивске грађе и организацију и функционисање архивске делатности.

- Зашто је доношење закона најбољи начин за решавање проблема

Доношење закона је неопходно и једино могуће решење за свеобухватно регулисање система заштите архивске грађе и организацију и функционисање архивске делатности ако имамо у виду да се не могу на други начин решити актуелни проблеми са којима се свакодневно суочавају архиви у обављању делатности.

Имајући у виду значај архивске грађе и њене специфичности у односу на друге врсте културних добара, неопходно је сва питања у вези њеног настанка, чувања и заштите уредити посебним законом, којим ће истовремено бити регулисана и права и обавезе свих стваралаца и ималаца архивске грађе, као и установа којима је основна делатност њена заштита.

III. Основни правни институти и појединачна решења

ОСНОВНИМ ОДРЕДБАМА (чл. 1–8) дефинисани су: предмет закона; термини и дефиниције; архивска грађа; забрана уништења и оштећења и чување архивске грађе; Архивски фонд Републике Србије и Тело за координацију рада архива Републике Србије.

Овим законом уређује се систем заштите архивске грађе и документарног материјала, услови и начин коришћења архивске грађе, организација, надлежност и делатност архива у Републици Србији (члан 1).

Чланом 2. Нацрта закона о архивској грађи и архивској делатности (у даљем тексту: Нацрт закона) су за потребе овог закона, утврђени термини и дефиниције, односно значење појмова употребљених у закону.

У члану 4. је архивска грађа одређена као културно добро од општег интереса за Републику Србију које, као такво, ужива посебну заштиту утврђену законом а такође је предвиђено да је и делатност заштите архивске грађе од општег интереса за Републику Србију. Веома важне одредбе овог члана су и оне којима се предвиђа да се средства за заштиту и чување архивске грађе у својини Републике Србије обезбеђују у буџету Републике Србије, аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе. С обзиром да архиви обављају заштиту архивске грађе на територији јединица локалне самоуправе чланом 5. предвиђено је да су јединице локалне самоуправе на чијим територијама јавни архив обавља послове заштите архивске грађе у складу са решењем из члана 52. став 2. овог закона, дужне да заједнички обезбеде простор за рад, односно обављање делатности архива и смештајни простор за архивску грађу.

Одредбе члана 6. имају за циљ да обезбеде очување архивске грађе и документарног материјала који се трајно чува. Архивска грађа се чува трајно у облику у којем је настала. С тим у вези је и одредба која предвиђа забрану уништења или оштећења архивске грађе и документарног материјала који се трајно чува из којег није извршено одабирање архивске грађе без обзира да ли је микрофилмован или дигитализован.

Одредбама члана 7. Нацрта закона по први пут је дефинисан Архивски фонд Републике Србије, који је под заштитом Републике Србије, као и мере за његову допуну.

Предложеном одредбом члана 8. Нацрта закона предвиђа се образовање Тела за координацију рада архива Републике Србије које је замишљено као тело које треба да помогне функционисању архива у Републици Србији, односно у решавању практичних проблема.

АРХИВСКА ГРАЂА И ДОКУМЕНТАРНИ МАТЕРИЈАЛ (чл. 9-44) је најобимнији део Нацрта закона који обухвата одредбе којима се уређују: обавезе ствараоца и имаоца архивске грађе и документарног материјала; надлежност и обавезе архива; доступност и коришћење архивске грађе у архивима.

1. Обавезе ствараоца и имаоца архивске грађе и документарног материјала (чл. 9- 21)

Одредбама предложеног члана 9. Нацрта закона су утврђене обавезе стваралаца и ималаца архивске грађе и документарног материјала. Предложеним чланом 10. Нацрта закона уређује се недељивост архивског фонда, односно предвиђена је обавеза ствараоца и ималоца архивске грађе и документарног материјала да архивску грађу чувају као целину-архивски фонд.

Обавезе ствараоца и имаоца архивске грађе и документарног материјала у електронском облику су по први пут уређене законом који уређује архивску грађу и важне су нарочито због значаја очувања архивске грађе у електронском облику. Предложеним чл. 11 – 12. Нацрта закона уређене су обавезе ствараоца и имаоца архивске грађе и документарног материјала у електронском облику, али и успостављање и вођење електронског архива у Државном центру за чување и управљање подацима.

Чланом 13. Нацрта закона је предвиђено ограничење у погледу поступања са архивском грађом у електронском облику која је настала радом државних органа и организација, органа јединица територијалне аутономије и локалне самоуправе, установа, и ималаца јавних овлашћења, која се може, пре предаје, привремено дати на чување само државном органу, организацији и пружаоцу услуге квалификованог електронског чувања.

У члану 14. Нацрта закона су предвиђена општа акта о управљању документима које доносе ствараоци и имаоци архивске грађе и документарног материјала. Поред обавезе доношења општег акта о евидентирању, класификовању, архивирању и чувању архивске грађе и документарног материјала (тачка 1) и листе категорија архивске грађе и документарног материјала са роковима чувања (тачка 2) која практично представља попис категорија докумената где је за сваку категорију одређен рок чувања, овим чланом је предвиђена и обавеза доношења општег акта о евидентирању, заштити и коришћењу електронских докумената (тачка 3) јер се поступање са њима разликује од поступања са документима који су изворно настали у папиру. Истим чланом се предвиђа надлежност јавних архива да дају сагласност на листе категорија стваралаца у њиховој надлежности јер се на основу листи категорија практично одређује шта ће у Републици Србији бити трајно сачувано од докумената а шта ће бити уништено, што је изузетно важно питање.

Члан 15. Нацрта закона односи се на подзаконска акта о управљању документима у државним и другим органима с тим што су препознате специфичности у оквиру послова правосуђа, здравства, просвете и спољних послова због бројних специфичних аката, евиденција и других докумената која настају у њиховом обављању због чега се посебно предвиђа надлежност одговарајућих министарстава да донесу општа акта и посебне листе категорија са роковима чувања само за те послове. Одредбама члана 16. Нацрта закона се уређује одабирање архивске грађе и уништавање документарног материјала коме је истекао рок чувања, као и надлежност јавних архива који дају одобрење за његово уништење.

Члан 17. садржи изузетно важне одредбе које се односе на предају архивске грађе надлежном јавном архиву. Основно правило је да се сређена и пописана архивска грађа предаје на чување надлежном јавном архиву по истеку 30 година од дана њеног настанка с тим што надлежни јавни архив може одлучити да се у појединим случајевима продужи наведени рок, односно наведени рок се може скратити споразумом између надлежног јавног архива и ствараоца, односно имаоца архивске грађе. Због специфичности послова које обавља, предвиђено је да се орган управе надлежан за унутрашње послове стара о чувању архивске грађе настале у његовом раду у за то посебно образованом архивском одељењу, а може је под условима које сам одреди предати у целини надлежном јавном архиву.

Обавезе приликом предаје архивске грађе уређене су одредбама предложеног члана 18. Нацрта закона. Овде је важно нагласити да се посебно предвиђа дужност ствараоца и имаоца архивске грађе у електронском облику која због својих специфичности, приликом предаје мора бити употребљива.

Имајући у виду потребу да се сачува велика количина архивске грађе која је настала у оквиру делатности субјеката који су престали са радом, овај закон регулише и предају архивске грађе и документарног материјала, насталих у раду стваралаца и ималаца који су престали са радом (члан 19).

Неиспуњење обавезе предаје архивске грађе уређује се предложеним чланом 20. Нацрта закона а чланом 21. Нацрта закона су уређене обавезе стваралаца и ималаца у вези са предузимањем мера заштите у случају ризика од катастрофа и ванредних ситуација.

2. Надлежност и обавезе архива (чл. 22-37)

Чланом 22. Нацрта закона уређене су надлежности јавних архива а чланом 23. се детаљно уређује начин обављања стручног надзора над евидентирањем, класификовањем, одабирањем, архивирањем, чувањем, стручним одржавањем и заштитом архивске грађе,

односно над њеним одабирањем из документарног материјала, који се налази код ствараоца и имаоца архивске грађе и документарног материјала. Овим чланом се уређује поступање овлашћеног лица у вршењу послова стручног надзора, доношење одговарајућих аката у вршењу тог надзора, контрола спровођења наложених мера и надлежност јавних архива за подношење кривичне пријаве или захтева за покретање прекршајног поступка.

Нацрт закона садржи у члану 24. Нацрта закона и упућујуће одредбе (које се односе на категоризацију архивске грађе) на закон којим се уређује заштита културних добара јер је поступак категоризације свих врста културних добара па и архивске грађе материја тог закона. Одредбама члана 25. Нацрта закона се уређује надлежност за вођење регистара архивске грађе и Централног регистра, упис података у регистре и друга питања од значаја за њихово вођење.

Чланом 26. Нацрта закона уређује се израда информативних средстава о архивској грађи у архивима а чланом 27. Нацрта закона предвиђају евиденције које је сваки архив дужан да води. Ревизија фондова и збирки које се налазе у архивима уређена је чланом 28. Нацрта закона. Мере заштите архивске грађе дефинисане су чланом 29. нацрта закона,

Превентивна заштита као скуп мера и поступака којима се успорава природно пропадање архивске грађе је изузетно важна и то не само у архивима, него и код стваралаца и ималаца архивске грађе и она је уређена чланом 30. Нацрта закона.

Члан 31. Нацрта закона уређује микрофилмовање и дигитализацију архивске грађе. Конзервација и рестаурација архивске грађе уређене су чланом 32. Нацрта закона.

Имајућу у виду значај архивске грађе која се налази у архивима, предвиђена је и обавеза архива да изради план заштите и спасавања архивске грађе у ванредним ситуацијама, са посебним мерама за архивску грађу од изузетног значаја у складу са посебним прописима (члан 33).

С обзиром да постоји и архивска грађа страног порекла која се налази у иностранству а која је од значаја за историју српског народа и Србије, предвиђена је надлежност јавних и специјалних архива да врше њено истраживање и копирање (члан 34), као и културно-образовна делатност архива у иностранству (члан 35).

Нацртом закона се уређује и обавеза архива да се стара о стручном усавршавању запослених (члан 36) а издавање часописа и архивска библиотека чланом 37. Нацрта закона.

3. Доступност и коришћење архивске грађе у архивима (чл. 38-44)

Општи рок доступности архивске грађе је 30 година од дана њеног настанка с тим што су предвиђени и случајеви када је грађа доступна за коришћење и пре истека тог рока (члан 38) као и посебни рокови доступности за одређене категорије архивске грађе (члан 39). При том је истим чланом предвиђено да се доступност и коришћење архивске грађе и досијеа лица насталих у раду служби безбедности уређују посебним законом.

Чланом 40. Нацрта закона је предвиђено давање одобрења за коришћење архивске грађе као и право жалбе. Основни принцип, када је у питању доступност и коришћење архивске грађе у архивима је садржан у одредби става 1. члана 41. којом је утврђено да сви имају право да под једнаким условима користе архивску грађу која се чува у архивима. Када постоје копије архивске грађе (микрофилмске или дигиталне) оригинали се не дају на коришћење да би се спречило и успорило њихово пропадање услед коришћења, с тим што је предвиђен и изузетак од овог правила (ако то захтева научни метод рада). Архиви дају архивску грађу на коришћење али немају обавезу да истражују архивску грађу коју

поседују за потребе корисника. На захтев корисника јавни архив издаје уверења, оверене копије и преписе докумената чије оригинале чува и који имају доказну снагу јавне исправе у складу са Законом о општем управном поступку (члан 42). Ограничења у погледу коришћења архивске грађе су уређена чланом 43. Нацрта закона а посебно су уређене и могућности коришћења архивске грађе ван архива, односно њено привремено изношење из земље на основу решења Министарства о привременом изношењу архивске грађе у иностранство (члан 44).

ОРГАНИЗАЦИЈА АРХИВСКЕ ДЕЛАТНОСТИ (чл. 45-64) је део закона који садржи одредбе о оснивању архива и њиховим органима, врстама архива, матичности, Државном архиву Србије, Архивском савету, стручним архивским звањима.

1. Оснивање и органи архива (чл. 45-49)

Архиви се могу основати као: јавни, специјални и приватни. Јавне архиве оснива, односно оснивачка права врши Република Србија, осим Архива Војводине и Историјског архива Београда чији су оснивачи АП Војводина, односно Град Београд, док оснивач приватног архива може бити правно и физичко лице. Оснивач специјалног архива се утврђује посебним законом јер се специјални архиви и оснивају посебним законима (чл.45-46).

Дужности оснивача су прецизно дефинисане чланом 47. Нацрта закона, као и неопходни услови да би архив могао да почне са радом (члан 48) који се односе на простор за рад и смештај архивске грађе, објекте и одговарајућу опрему, минимални број запослених на стручним архивистичким пословима и финансирање рада архива и редовне делатности. Ближе услове прописује министар јер су у сваком конкретном случају они у вези са количином архивске грађе, надлежношћу архива и другим критеријумима на основу којих се услови могу разликовати за различите архиве.

Органи архива као установа културе одређени су Законом о култури: директор, Управни одбор и Надзорни одбор па их сходно томе предвиђа и овај закон (члан 49) и упућује да се именоване директора архива, именоване вршиоца дужности директора архива, надлежности, престанак дужности и друго, утврђује на начин и по поступку прописаним одредбама закона којим се уређује област културе.

2. Архиви (чл. 50-55)

Јавни архиви су набројани у члану 50. Нацрта закона (Државни архив Србије, Архив Југославије, Војни архив, покрајински архиви, међуопштински архиви и архиви јединица локалне самоуправе). Одредбе којима се уређује надлежност и оснивање специјалних архива садржи члан 51. Нацрта закона.

Јавни архиви, осим Војног архива, чине мрежу архива Републике Србије а њихову територијалну надлежност утврђује министар решењем (члан 52) које се објављује у „Службеном гласнику РС“, односно у „Службеном листу АП Војводине.

Архивски информациони систем је уређен чланом 53. Нацрта закона и управљање заједничком информационо-комуникационом инфраструктуром за потребе стварања, примања, евидентирања, архивирања, чувања и коришћења електронских и свих других облика и врста докумената, у неограниченом временском периоду. Начин вођења и садржај архивског информационог система уређује се посебним законом.

Одредбама о надзору (члан 54) предвиђено је да надзор над радом архива врши Министарство, односно надлежни органи аутономних покрајина, као поверен посао.

Надзор над радом архива за потребе одбране и Војске Србије врши министарство надлежно за послове одбране.

Надзор над стручним радом јавних архива у Републици Србији, осим над Архивом Југославије и Војним архивом, обављају матични архиви као поверени посао. Надзор над стручним радом Архива Војводине и Архива Косова и Метохије обавља Државни архив Србије, као и надзор над стручним радом специјалних и приватних архива у Републици Србији (члан 55).

3. Матичност архива (чл. 56-61)

Овим законом се уводи и појам матичности, односно утврђују се матични архиви (Државни архив Србије, Архив Војводине, Архив Косова и Метохије). Матични архив, поред послова које обављају сви архиви, обавља и друге послове утврђене чланом 56. овог закона.

Обавезе Државног архива Србије дефинисане су чланом 57. Нацрта закона. За обављање појединих послова, односно нових надлежности који се уводе овим законом, неопходно је оснивање посебних организационих јединица у Државном архиву Србије (Одељење за архивску грађу у електронском облику и Матична служба).

Чланом 58. Нацрта закона предвиђено је и образовање Архивског савета као стручног саветодавног тела Државног архива Србије које има девет чланова (члан 59) који се бирају се из реда угледних и афирмисаних стручњака у архивској делатности.

Надлежност Архивског савета и рад овог тела прецизирани су члановима 60. и 61. Нацрта закона.

4. Стручна архивска звања

Предложене одредбе чланова 62-64 уређују услове за обављање стручних архивских послова, полагање стручног испита и стручна звања.

Услов за обављање стручних архивских послова је одговарајуће образовање и положен стручни архивистички испит (члан 62). Члан 63. уређује полагање стручног испита којим се стичу се основна стручна звања: архивски помоћник, техничар рестауратор папира, виши архивски помоћник, архивисти конзерватор папира (члан 64) у зависности од образовања док се виша стручна звања (архивски помоћник прве врсте, виши техничар рестауратор папира, виши архивски помоћник прве врсте, виши архивист и архивски саветник, конзерватор папира саветник) стичу доделом. За доделу виших стручних звања надлежна је Комисија коју образује министар а он прописује и услове и поступак за стицање виших стручних звања.

КАЗНЕНИМ ОДРЕДБАМА (чл. 65-66) предвиђене су казне за прекршаје. Надлежни јавни архив има право активне легитимације у погледу остваривања мера заштите и коришћења културних добара и подношења захтева за покретање кривичног и прекршајног поступка.

ПРЕЛАЗНИМ И ЗАВРШНИМ ОДРЕДБАМА (чл. 67-75) предвиђен је рок од годину дана од дана ступања на снагу овог закона да архиви ускладе своју организацију и рад са одредбама овог закона (члан 67).

Прелазним и завршним одредбама је предвиђено да Република Србија преузима оснивачка права над јавним архивима чији је оснивач аутономна покрајина, јединица локалне самоуправе, осим над Архивом Војводине и Историјским архивом Београда, када се стекну услови за преузимање обезбеђивањем средства у буџету Републике Србије.

Већина архива је од преласка на финансирање од стране локалних самоуправа доведена у веома тежак положај. Имајући у виду значај докумената, односно архивске грађе која је често последња брана фалсификовању историје, брисању националног идентитета и памћења, потирању трагова о постојању државе, нестајању доказа о границама, начину живота и вредностима које су постојале у једном друштву, архиви који се налазе у тешком положају прелазе у надлежност Републике Србије.

Веома важна одредба овог члана је и одредба која предвиђа да су оснивачи архива дужни да обезбеде додатна средства и повећање броја запослених за извршење нових обавеза утврђених овим законом јер су се често у прошлости архиви суочавали са проблемом наметања нових обавеза бројним законима без одговарајућег повећања броја запослених и јачања других капацитета, напротив, у архивима је последњих деценија дошло до драстичног смањења броја запослених.

Чланом 68. предвиђено је да Служба Владе надлежна за пројектовање, усклађивање, развој и функционисање система електронске управе и информационих система и инфраструктуре органа (до обезбеђивања услова и капацитета Државног архива за успостављање и вођење електронског архива у Државном центру за чување и управљање подацима) обавља послове из члана 12. овог закона. До обезбеђивања услова за електронско архивирање и дуготрајно и поуздано чување, архивска грађа која је изворно настала у електронском облику вршиће се према одредбама закона који се примењивао до почетка примене овог закона а најкасније до 1.10.2020. године (члан 69).

Микрофилмовање архивске грађе архиви су дужни да обаве без одлагања а најкасније у року од 10 година од дана ступања на снагу овог закона у циљу заштите (члан 72).

Члан 71. Нацрта закона садржи прелазне одредбе које се односе обавезу полагања стручног испита.

Одредбе члана 72. Нацрта закона односе се на обавезе правних субјеката који су до поступка приватизације били у друштвеној или државној својини које имају за циљ очување велике количине архивске грађе која је у пракси често изложена пропадању док се налази код ималаца.

Подзаконски прописи за спровођење овог закона донеће се у року од годину дана од дана ступања на снагу овог закона (члан 73). Одредбама чланова 74. и 75. предвиђен је престанак важности одређених закона, односно појединих законских одредаба, као и ступање на снагу и примена овог закона.

IV. Процена финансијских средстава потребних за спровођење закона

За спровођење Закона о архивској грађи и архивској делатности није потребно обезбедити додатна средства у буџету Републике Србије за 2019. годину, јер је овим законом предвиђена његова одложена примена, годину дана од дана ступања на снагу, тако да се очекује да ће се са применом Закона почети 2020. године. У складу са тим, у буџету Републике Србије за 2020. и 2021. годину средства ће бити планирана према реалним параметрима.

У архивској делатности у Србији постоји искуство са два испробана модела финансирања делатности: финансирање архива од стране Републике Србије и финансирање архива од стране локалних самоуправа (од 2002. године). Други модел се показао као веома лош, с обзиром да је већину архива довео на ивицу одрживости и

угрозио очување архивске грађе, као добра од општег интереса. Имајући у виду да је заштита архивске грађе општи интерес, допуштање даљег пропадања већине архива, а самим тим и архивске грађе, имаће далекосежне штетне последице како за културу, односно очување културног наслеђа, тако и за грађане у остваривању својих права (из радних односа, имовинских права, личних права, породично-правних односа...) услед немогућности обезбеђивања доказа садржаних у архивској грађи. Предложени концепт финансирања у Нацрту закона представља основни циљ његовог доношења па би опредељивање за постојећи модел финансирања од стране локалних самоуправа било нецелисходно и нелогично с обзиром на све негативне импликације које је показао у досадашњој пракси. Остајање при важећем решењу у погледу оснивачких права и извора финансирања јавних архива имало би за последицу недовољно и неуједначено финансирање које би нужно довело до даљег урушавања архивске делатности и немогућности заштите архивске грађе, али и немогућности обављања нових надлежности архива утврђених Нацртом закона.

Из наведених разлога је решење да оснивачка права над јавним архивима чији је оснивач аутономна покрајина, јединица локалне самоуправе, изузев над Архивом Војводине и Историјским архивом Београда, преузме Република Србија када се стекну услови за преузимање обезбеђивањем средства у буџету Републике Србије како је предвиђено у члану 67. Нацрта закона нужно, с обзиром на то да ће се на овај начин обезбедити остваривање општег интереса кроз обављање делатности архива на јединствен начин.

Предлогом закона су предвиђене нове обавезе садржане у одредбама Нацрта закона: мере за допуну Архивског фонда Републике Србије (чл. 7); контрола употребљивости садржаја електронске архивске грађе приликом предаје архиву (чл. 18); контрола извршења мера заштите архивске грађе и документарног материјала у случају ванредних ситуација (чл. 21); обављање послова изградње и развоја информационог система архива (чл. 22); обављање нових послова у оквиру стручног надзора (чл. 23); вођење нових врста евиденција које је архив дужан да води (чл. 27); обављање сигурносних и заштитна снимања архивске грађе које врши архив; дигитализација архивске грађе у циљу давања дигиталних копија на коришћење уместо оригинала, као и њихово коришћење у оквиру информационог система, ради лакшег претраживања и објављивања (чл. 31); израђивања планова заштите и спасавања архивске грађе у ванредним ситуацијама (чл. 33); врши истраживање и копирање архивске грађе страног порекла у иностранству (чл. 34); повезивање архива у јединствени информациони систем (чл. 53), надзор над стручним радом специјалних и приватних архива (чл. 55), послови матичних архива (чл. 56), нове надлежности Државног архива Србије (чл. 57), микрофилмовање архивске грађе (чл. 70) и др. У том смислу неопходна су додатна средства за повећање броја запослених у архивима, као и за набавку додатне опреме и финансирање појединих послова за чије су извршење законом утврђени рокови (нпр. микрофилмовање). О озбиљности проблема недостатка кадра у архивима најбоље сведочи податак да је у архивима у Републици Србији тренутно запослено само 687 лица од којих на стручним пословима у архивској делатности ради само 523 запослених. Већина архива у Републици Србији обавља своју делатност у веома тешким условима, са неодговарајућим простором за смештај архивске грађе, са недостатком стручног кадра, застарелом опремом и проблемима финансирања. С обзиром да је већина архива од преласка на финансирање од стране локалних самоуправа (од 2003. године) доведена у

изузетно тежак положај, имајући у виду значај архивске грађе, Нацртом закона је предвиђено да Република Србија преузме оснивачка права над јавним архивима чији је оснивач аутономна покрајина, јединица локалне самоуправе, осим над Архивом Војводине и Историјским архивом Београда, (чл. 67) услед чега је потребно предвидети додатна средства у буџету Републике Србије за финансирање делатности свих јавних архива.

Утврђивање стручне оспособљености које се врши полагањем стручног испита је већ постојеће решење предвиђено важећим Законом о културним добрима те Комисија за полагање стручног испита у архивској делатности није ново тело које би се образовало на основу будућег закона. Важећим Законом о културним добрима је предвиђено да (члан 66.) послове у оквиру делатности заштите културних добара могу обављати лица с одговарајућом стручном спремом и положеним стручним испитом. Комисија за полагање стручног испита у архивској делатности и Комисија за доделу виших стручних звања у архивској делатности су неопходне с обзиром да послове у оквиру делатности заштите културних добара могу обављати само лица с одговарајућом стручном спремом и положеним стручним испитом. Те комисије не обављају текуће послове из делокруга рада корисника буџетских средстава. Без наведених комисија неће постојати стручни кадар без којих обављање послова у архивској делатности није могуће. Ове комисије не производе финансијске ефекте.

Тело за координацију рада архива Републике Србије (члан 8. Нацрта закона) је тело надлежно за сарадњу и координацију рада органа државе управе и Државног архива Србије, јавних и специјалних архива са веома значајном улогом у ситуацијама када је неопходна хитна реакција у погледу заштите архивске грађе (на пример у случају елементарних непогода, и др.) и свим другим ситуацијама када се може претпоставити да архиви самостално не би могли да реше проблеме који би имали за последицу оштећење или уништење архивске грађе, чија се надлежност не може преклапати са органом управљања архива имајући у виду да је реч о међуресорном телу које нема управљачке надлежности. Ово тело не производи финансијске ефекте.

Када је у питању формирање Архивског савета (у члану 58. Нацрта), имајући у виду значај архивске грађе за државу и њене грађане али и бројне нове улоге које ће архиви преузети, као што је нпр. пријем и заштита архивске грађе у електронском облику и веома одговорни послови за које је неопходно доношење бројних стручних упутстава, неопходно је да се обезбеди јединствен начин рада кроз стручна упутства, примену међународних прописа и стандарда... због чега је неопходно формирање оваквог тела од најугледнијих стручњака у архивској делатности. Од рада овог тела ће у великој мери зависити и практична примена закона. Ово тело не производи финансијске ефекте.

Додатна средства за спровођење овог закона у 2020. години неопходно је обезбедити у буџету Републике Србије за финансирање текућих расхода и издатака и остваривање програма 28 јавних архива (Историјски архив Бела Црква; Историјски архив Ваљево; Историјски архив "31. јануар" Врање; Историјски архив "Тимочке крајине" Зајечар; Историјски архив Зрењанин; Историјски архив "Средње поморавље" Јагодина; Историјски архив Кикинда; Историјски архив "Шумадије" Крагујевац; Историјски архив Краљева; Историјски архив Крушевац; Историјски архив Лесковац; Историјски архив "Крајине, Кључа и Пореча" Неготин; Историјски архив Ниш; Историјски архив "Рас" Нови Пазар; Историјски архив Нови Сад; Историјски архив Панчево; Историјски архив Пирот; Историјски архив Пожаревац; Историјски архив "Топлице" Прокупље; Историјски

архив Сента; Историјски архив Смедерево; Историјски архив Смедеревска Паланка; Историјски архив Сомбор; Историјски архив "Срем" Сремска Митровица; Историјски архив Суботица; Историјски архив Ужице; Међуопштински историјски архив; Међуопштински историјски архив Шабац) над којима оснивачка права преузима Република Србија по основу овог закона (722.700.000 динара); додатна средства и повећање броја запослених у архивима за извршење нових обавеза утврђених овим законом; обављање послова у оквиру напред наведених нових надлежности утврђених овим законом.

Додатна средства за спровођење овог закона у 2021. години неопходно је обезбедити у буџету Републике Србије за финансирање текућих расхода и издатака и остваривање програма јавних архива над којима оснивачка права преузима Република Србија по основу овог закона; додатна средства и повећање броја запослених у архивима за извршење нових обавеза утврђених овим законом; обављање послова у оквиру напред наведених нових надлежности утврђених овим законом.

Нове обавезе су предвиђене и члановима који се односе на надзор над ствараоцима архивске грађе и у електронском облику (чл. 23) у погледу извршавања њихових обавеза (чл. 9), контролу употребљивости садржаја архивске грађе у електронском облику приликом њене предаје надлежном јавном архиву (чл. 18), чување архивске грађе у електронском облику (чл. 22) и др.

За успостављање и вођење електронског архива у Државном центру за чување и управљање подацима средства ће бити обезбеђена из средстава зајма Међународне банке за обнову и развој, у 2020. години. Наиме, део активности неопходних за имплементацију Нацрта закона финансираће се из средстава зајма Међународне банке за обнову и развој и то 91%, а осталих 9% према опредељеним средствима Буџета на разделу 3 - Влада, Глава 3.24 - Канцеларија за информационе технологије и електронску управу, Програм 0614 – Информационе технологије и електронска управа, функција 140 – Основно истраживање, у оквиру Пројекта – Унапређење услуга електронске управе.

Буџетска средства за те намене планираће се у складу са билансним могућностима и оквиру лимита расхода и издатака који се за све буџетске кориснике утврђују од стране Министарства финансија у процесу припреме и доношења закона о буџету. При томе је потребно имати у виду члан 48. став 5. Закона о буџетском систему („Службени гласник РС", бр. 54/09, 73/10, 101/10, 101/11, 93/12, 62/13, 63/13 - исправка, 108/13, 142/14, 68/15 - др. закон, 103/15, 99/16, 113/17, 95/18 и 31/19) којим је прописано да ће се, у случају када се током године донесу закони и други прописи на основу којих настају нове обавезе за буџет, средства осигурати у буџету за следећу буџетску годину у складу са пројекцијама и могућностима.